

EIN RISI INNAN

GRANSKINGINA

TANN MEST **TÝÐANDI** NÚLIVANDI **VÍSINDAMAÐURIN**. SOMIKIÐ **STÓR**
ERU **ORÐINI**, SUM VERÐA SETT Á **JAMES D. WATSON**, SUM VERÐUR
GESTARØÐARI Á FØROYSKARI RÁÐSTEVNU Í HEYST

VÍSINDI

Jákup Mørk
jakup@socialurin.fo

Milliónirnar standa væl á bankabókini. Við nærum 85 árum her á fold og eini 50 ára gamlari Nobel-virðisløn skuldi tíðin kanska verið komin hjá James D. Watson at taka sær av lottum og bara njóta ellisárini.

Men tað kemur ikki upp á tal hjá vísindamanninum, sum framvegis hevur sama eldhugan, sum í nógv ár hevur hjálpt honum fram til stór úrslit. Somikið stór, at hann av nógvum verður settur sum tann mest týðandi núlivandi vísindamaðurin, og tað er nú ikki heilt einki.

Tað vóru annars ikki ílegurnar, sum stóðu ovast á ynskilistanum, tá 15 ára gamli James fyri 70 árum síðani byrjaði lesnaðin á lærda háskúlanum í Chicago. Fuglar høvdu hansara heilt stóra áhuga, og eitt nú hevur hann sagt, at hann í størst møguligan mun slapp sær burtur, tá evnafrøði stóð á tímatalvuni.

Hann skifti tó linju á skúlanum, og hóast bachelor-prógvið var innan zoologi, so hevði hann tá skift linju frá fuglafrøði til genetik. Eitt val, sum líka síðani hevur merkt tilveru hansara.

Tað var undir ph.d. studium sínum, at Watson veruliga gjørdist heimskendur. Sum lesandi hevði hann stóra virðing fyri arbeiðinum hjá Salvador Luria, sum hevði fingið eina Nobel-

virðisløn fyri sitt arbeiði við genetiskum mutatiónum.

Granskarar kring heimn vóru tá í ferð við at finna útav, hvat ílegur veruliga vóru fyri nakað, men rættiliga tíðliga í hesi gransking var Watson sannførdur um, at DNA var ein íleguborin molekyla. Seint í 1951 hitti hann Francis Crick, tá teir báðir starvaðust á University of Cambridge, og hálvtannað ár seinni stóðu teir báðir fyri tí, sum nógvum verður sett sum eitt tað størsta bragdið innan náttúruvísind yvirhøvur. Nevnliga eina staðfesting av DNA-strukturinum. Fyri hetta fingi teir Nobel-virðislønina, og hóast ílegugransking er nógv ment seinastu hálvu öldina, so byggir alt hetta á tað arbeiði, sum Watson og Crick stóðu fyri.

Watson hevur í fleiri ár víst føroysku FarGen-verkætlanini áhuga og verður ein av høvuðsrøðarunum á altjóða ráðstevnuni FarGen Summit 2013, sum verður á Hotel Føroyum 19. og 20. september. Eisini har verður hátíðarhaldið, at 60 ár eru liðin, síðan arvastrongurin varð uppdagaður.

FarGen-verkætlanin varð sett í verk 2008. Hugskotið við henni er at kortleggja ílegurnar hjá øllum føroyingum, so skapt kann verða betri viðgerð og fyrbyggjing í føroysku heilsuverkinum. Føroysku úrslitini kunnu gerast sera áhugaverd millum altjóða granskarar, eins og vitjanin hjá Watson ber boð um.

Vit kunnu skapa betri menniskju

Eins væl og Watson er virður fyri sína umfatandi og slóðbrótandi gransking. Eins nógv hevur hann í lottum verið í fokus fyri sjónarmið, sum ikki heilt sampakka við tað, sum vanliga verður sett sum borðbært.

Tað eru longu nógv ár síðani, at hann alment seg seg vera ateist – ikki trúgvandi – og bæði innan átrúnað, politikk og náttúruvísindi hava sjónarmið hansara argað fjøldina meira enn tí einu ferðina.

Eitt nú hevur hann tíðum ført fram, hvussu sjálvsagt tað eigur at vera, um vit hava loyvi at selja og eta gen-viðgjørðar matvørur. Watson er vitandi um vansarnar, sum hetta kann hava við sær, men hann heldur fast um, at fyrminirnir eru nógvir ferðir stórrí. Bart út sagt heldur hann, at argumentini ímóti gen-viðgerð av matvørur eru óvísindalig og skilaleys.

Fleiri ferðir hevur hann eisini alment

stuðla genetiskari screening av fostrum og genetiskari viðgerð av hesum. Eitt nú hevur hann ført fram, at tey »býttastu« 10% av fjøldini áttu at verið tikin sum fostur, og at øll konufólk áttu at verið genviðgjørð, so tær vórðu vakrar.

– Eg skilji ikki, tá fólk siga, at tað vildi verið ræðuligt at gjørt allar gentur vakrar. Sjálvur haldi eg, at tað hevði verið fantastiskt, hevur hann sagt um hetta.

Og heldur ikki hevur hann stórvegis gott at bera feittum fólki.

– Tú kennir teg illa, tá tú hevur feitt fólk til setanarsamrøðu, tí tú veitst, at tú ongan tíð fer at geva teimum starvið, er hann millum annað endurgivin fyri at siga.

Eisini er hann ákærdur fyri at royna at rættvísgera antisemitismu, at vilja avmarka talið av fólki í ávísu átrúnaðarligum og etniskum bólkum, fyri at siga at litt

fólk genetiskt eru latari enn onnur og fyri at siga, at tað er í lagi at drepa brekaðar nýfðingar.

Í samrøðu við BBC hevur Watson ført fram, at vit sum menniskju mugu átaka okkum ábyrgdina fyri framtíðina við at útvelja og verja bestu genini hjá okkum. Hetta sigur hann vera eina avleidda sjálffylgju, tá náttúrliga útveljingin ikki longur er serliga sterk hjá menniskjuni.